

CARL GÖRAN REGNÉLL:

Förkunnelse och föreläsning

Riksdagsman Carl Göran Regnéll har sett och hört både Tage Erlander och Bertil Ohlin i riksdagen, och han har läst deras memoarer. Han karakteriserar dem som förkunnaren och föreläsaren. Den ene spelar upp för en publik, den andre bedrev vidareutbildning för vuxna. Den senare höll sig på verklighetens mark. Den förre riskerade att spela över, en risk som ligger nära till hands för den alltför visionäre. Folk tror bara inte på honom. Alla försök att göra om politiker till något annat än de är blir misslyckade, det fick högerpartiet erfara. I dag upplever regeringspartiet samma sak. Mot alla deklamationer om vad »vi» och »rörelsen» utträttat står verkligheten med skattetryck, arbetslöshet och oro för framtiden. Verkligheten är på väg att bli regeringens allvarligaste fiende.

De funderingar som här följer är föranledda dels av de båda partiledarmemoarer, som kommit ut i höst, dels av de parti-stämmor, som hållits.

I Erlanders och Ohlins memoarer har vi på nytt fått de båda herrarna lika nära in på livet — och med samma möjlighet att jämföra dem — som när de under sina aktiva politikerår debatterade inför TV-publiken.

»Debatterade» — är det förresten det riktiga uttrycket? Knappast. Det kom sällan till någon verklig konfrontation, till två mans armbrytning eller fingerkrok — och det berodde på Erlander.

Visst hade han *kunnat* debattera, men han ville inte. Hans engagemang var för starkt, hans fantasi för rik. Podiet blev en bönematta, en plats för rituella rörelser och åberopande av profeten Marx och hans heliga *Das Kapital*. När bönestunden var ute blev Erlander plötsligt den store Wuawampa, som dansade eggande krigsdans, sig själv och sin stam till förnöjelse och eggelse. Där var det intensiva benarbetet — »Tage Slingerskank» var ett välfunnet nom de guerre. Där var händernas hypnotiserande svepande, där var röstens glidningar som höll publiken i ständig spänning — vad kommer närmast? Motståndaren fanns bara som en trasdocka: se hur jag hanterar den, hur den hänger och slänger, och se — nu, nu, *nu* klyver jag med tomahawken hövet på den stakaren! Och man jublade i Kungsan och njöt i de svenska hemmen som av en riktig Western.

I Ohlins anföranden (riksdagsprotokol-

en kan bestyrka det) fanns ett ofta återkommande nyckelord: »i viss mån». Han var professorn-politikern och kände som sådan konflikten mellan kravet på slagkraftig förenkling och allsidig redovisning av fakta. Ohlin förenklade inte. Också podiet i Kungsträdgården och stolen i TV-studion blev för honom en kateder, från vilken han bedrev kvalificerad vidareutbildning av vuxna. Den ärlige lärarens »å ena sidan» och »å andra sidan» tillåter knappast andra gester än pekfingerets, och rösten blir lätt docerande. Publiken? Den välartade delen applåderade.

Hade månnatro någon av herrarna läst Piet Heins lilla rim:

at appellere til fornuftet
er verdens største slag i luften . . . ?

Väl knappast. Vem som förkunnar och vem som föreläser är en fråga om läggning och förmåga, inte om ett medvetet val. Man är, man blir inte. Den som försöker göra sig till något annat än det han är, blir tillgjord: en liten löjlig politiker.

I det lilla formatet kommer karaktären ofta bättre fram än i det stora, den liksom ryms inte utan kryper fram utanpå, ungefär som buken kan svälla ut över snäva byxor. Hade en det lilla formatets mästare, en döderhultare, fått avbilda Erlander och Ohlin och om gubbarna sedan ställts framför en person som inte kände dem (den generationen är här snart) med frågan: vem av de båda är väckelsepredikanten?, hade svaret säkert blivit: »han, den där gänglige — fast han ser ovanligt lätt-sam ut för att vara predikant». — »Jaså,

var han värmlänning. Då är det väl den bockfoten, som sticker fram.»

Frestaren som politiker

Den lede frestaren som politiker, med makt att förvända synen på folk — det är en otäck fan! Och den djävulens existens behöver tyvärr inte diskuteras. Men ingen, inte ens den bittraste meningsmotståndare, kan göra gällande att Erlander missbrukade sin obestridliga makt över sinne-na. Han *hade* ett budskap. Han *var satt* att framföra det. Och därför satsade han all sin förmåga, alla sina »resurser», all sin styrka på uppgiften — och hans styrka var konstnärens att ur vardagens virrvarr fånga in det väsentliga och lyfta fram det, så att alla säger: så är det!

Men märk väl: förkunnaren får inte trampa över, han har att hålla sig på bö-nemattan eller scenens tiljor. Han får inte förfalska verkligheten och får inte skildra himmelen som helt olik vår jord. Då går hans trovärdighet förlorad och han blir hållen för en falsk profet. Den alltför visionäre (en främmande fågel på våra breddgrader, sällsynt som Fåröns pilsnabba blåkråka, men likväl förekommande, som alla vet) — den alltför visionäre har skäl att begrunda detta. Med en lätt parodiering av något som salig Piraten sagt om sitt eget berättarskap skulle man kunna säga, att politiskt mynt inte alltid behöver slås till högsta sanningshalt, men för att bli accepterat måste det bära sannolikhetens prägel.

Som verklighetsförfalskning uppfattar publiken inte perspektivförskjutning. Man

kan ju faktiskt se en sak ur olika synvinklar, man kan se den på nära håll och på långt. Så gör var och en av oss: därför accepterar vi att andra gör det.

Att detta var Erlanders teknik var tydligt: kan kisade åt olika håll, han tog ett steg fram och ett tillbaka, bokstavligen och bildligt. Skäligen futila frågor kunde han, väsande som bälgen i en värmländsk hytta, med indignationens pust blåsa upp till ödesmättnad: »detta, *detta*, herr Ohlíín, är en för hela vår demokrati avgörande fråga». Kände han däremot behov att dra sig ur en allvarlig situation, ja, då trollade hans långa armar och flinka fingrar — snabbt så att de flesta aldrig hann se hur långsockt det kunde vara — fram någon liten skojig grej och han höll triumferande upp den för publiken: »vad ville den där Ohlin egentligen inbilla er att det låg i detta — se det är ju bara en liten vit kanin!»

Är inte detta samma konstnärskap som man under hösten på Moderna museet kunnat bekanta sig med hos schweizaren Jean Tinguely: ironiens, humorns — ibland det festliga upptågets — omtolkning av verkligheten till »motbilder», som fångslar och lever?

Partistämmornas värld

Så skulle jag då vara framme vid partistämmorna. Hör sådana hemma i förkunselns eller föreläsningarnas värld?

Väl både-ock. Musik och fanor är ingredienser från känslans värld. Halmhat tar — visst nu ur mode — och knätofsar hör också dit. Men partiprogram hör defi-

nitivt (hemska ord) till det som inte är förkunnelse.

Måste klyftan finnas? Kan man sätta marschmelodi till exercisreglementen och fälthandböcker (vals-musik till valhandböcker, skulle kanske Den Lustige säga)? Ja, regementets paradmarsch kan mullra av kanonens åska eller återljuda av trupernas tramp. Och reglementena och katekeserna kan ha sitt »varför-skola-vi-göra-detta», ett besked om sammanhållande, viljeengagerad målinriktning.

Jag vill påstå, att man som högerman sett exempel på att sådant lyckats. Det omfattande programarbete, som utfördes under Erik Anners ledning, gav mål och mening åt den politiska vardagsmödan. Den blev en marsch ut ur gamla tiders överhets- och fattigdomssamhälle mot en andligen och materiellt friare och rikare tillvaro, en egendomsägende demokrati.

Varför slöt då inte flera upp, varför lämnade tvärtom många ledet? Marschmelodi är inte nog, man måste också ha någon som med obestridd befälsrätt ger tecknet »framåt marsch». Här brast det för partiet, just när framgångarna borde ha kunnat komma. Hjalmarson, den bor- ne ledaren, fick finna sig i att regisseras av partifunktionärer. Hans vardagsmänniska opretentiös och opreciserad och just därför möjlig för var och en att identifiera sig med, byttes mot Sam Nilsson, preciserad, konkret och just därför uppfattad som »en annan människa», ett främmande icke-jag. När Jarlen fick pekpinnen satt i handen, då tappade han trollspöet och därmed också sin makt att leda männi-

skor. Motståndarna kunde börja kasta glåpord mot honom: »pajas» blev han kallad — det hade varit otänkbart, så länge han fick vara sig själv.

Misstaget att ändrande söka gripa in i en personlighet gjordes inom partiet på nytt, när matter-of-fact-mannen Holmberg, skicklig beslutsfattare och organisatör, kammades till Kennedy och sattes i intern charmskola för TV-aktörer. Resultatet blev vad man kunde vänta: osäkerhet och tvekan hos den manipulerade — och folket började få svårt att följa den tidigare så betrodde.

Verklighetens värld

Med utgångspunkt från de resonemang, som här har förts om förkunnelsens roll och faktas, och med höstens partistämmor ännu i minnesbilden, kan man våga några förutsägelser.

En liknelse gör det kanske lättare att visa hur jag tänker. Hur kommer det sig att i dag så många, fastän förmodligen utan gediget hantverkskunnande och säkert utan en Jean Tinguelys konstnärskap, samlar publik till sina galleriutställningar? Är det inte för att de arbetar med ett material, som självt lever och skälver: krigets orimlighet, miljöförstörelsens vansinne? Det är fakta själva som är laddade: det krävs ingen uppladdning via en konstnärssjäl för att få dem att leva och röra sig. En konstlös avbildning, ett verklighets-exakt fotografi är, insatt i rätt sammanhang, tillräckligt för att skapa en »motbild» av det som är orimligt och oacceptabelt. Och publiken strömmar till.

Något av detsamma gäller i dagens svenska politik. Stora grupper — arbetslösa, de nyfattiga i sina orimliga bostadsmiljöer, många egenföretagare, överskottsstudenter för att nu nämna några — lever i situationer, som i sig själva är en anklagelse och därmed en motbild och som avslöjar bristande vilja eller förmåga hos dem som haft och har ansvaret och handlingsmöjligheterna. »Folket» frågar, den ena gruppen efter den andra: hur skall vi kunna lita till er, som tydligen inte hjälper oss? Och ur eliten, den som samlas till kongressen, kommer också knotet: varför gör ni inte verklighet av partiprogrammens krav — var är republiken? — och varför svävar ni på målet, när det gäller att följa kongressbeslut om utrikespolitiska markeringar och inhemskt rustningsstopp?

Det eniga partiet har rämnat i »vi» och »de»: rörelsen och regeringen, en som säger ifrån och en som måste uppmanas att lyssna. Motbilderna, de mycket tydliga, har säkert haft sin betydelse. Det är farligt för regeringen, och man känner faran. Den mest utarbetade och mest uppmärksammade motbilden, låginkomstutredningens kartläggning, lade man beslag på och satte i Kanslihuset. Men andra motbilder finns kvar som pockande verklighet: de låter sig inte sopas in ens under lovprisandets bönematta. Erlanders skojigt hemiska Wuawampa har bytts bort mot en indian som känner sig hotad och därför reagerar med aggressivitet och hätskhet: svenska folket uppfattar knappast sådant som gott spel. Bifallet är tveksamt på många håll. Vad som skulle vara dräpande hugg, blir

verldens störste slag i luften.

Nu måste det vara oppositionens, den samlade oppositionens, uppgift att exponera de motbilder, som verkligheten bjuder själv, så att många kan se dem och ta del av dem. Texten i katalogerna behöver inte vara konstig eller lång — bör helt enkelt inte vara det, eftersom det är motbilderna, som skall tala. Det behövs inte mera än så här: »Ni ser själva, att detta måste va-

ra fel ('något har gått snett', säger vi moderater — det är en bra formulering med sin association till icke avsiktligt framkallade men nog så kännbara bekymmer). Inte vill vi ha det så här! Låt oss rätta till det tillsammans!»

Verkligheten, tidigare åberopad som skyddspatron, är på väg att bli regeringens störste fiende. Då hjälper varken förkunnselse eller föreläsning.